

רש"י מסכת יבמות דף פז עמוד ב

ולא נעשה מתים כחיים – ותחזור לזיקה אם ימות בנה לאחר זמן.
 דרכיה דרכי נועם – וזו שהיה לה בן ולא נזקקה ליבם וניסת לשוק ומת בנה אם תאמר
 תחלוץ הרי היא מתגנה על בעלה הילכך על כרחך "בן אין לו" בשעת מיתה קאמר והרי
 יש לו.

סוכה דף לב עמוד א

אמר ליה רבינא לרב אשי ממאי דהאי כפות תמרים דלולבא הוא? אימא חרותא בעינא
 כפות וליכא ואימא אופתא כפות מכלל דאיכא פרוד והאי כפות ועומד לעולם ואימא
 כופרא אמר אביי [משלי ג] דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום כתיב. אמר ליה רבא
 תוספאה לרבינא ואימא תרתי כפי דתמרי כפת כתיב ואימא חדא לההוא כף קרי ליה.

רש"י מסכת סוכה דף לב עמוד א

חרותא ענף הדקל משנתקשה שתי שנים ושלש ויוצאין בו לולבין הרבה שנשרו עליהן
 ונתקשו גם הם ונעשו עץ זה פונה לכאן וזה פונה לכאן כענפי שאר אילנות.
 בעינן כפות שאם היה פרוד יכפתנו והרי זה פרוד ואין אתה יכול לכופתו שיהו ענפיו
 הפרודים כאן וכאן נכפתים ומתמעכים אצל אביהם שהן מחוברין בו לפי שקשיין הן.
 ואימא אופתא אשטיל"א [חתיכת עץ] מעיקר הדקל שהוא חלק ואין ענף יוצא ממנו
 לכאן ולכאן שאין לך כפות הימנו.
 כפות משמע שפרוד מתחלה ואתה כופתו.
 ואימא כופרא היינו נמי עץ כעין חרותא אלא עדיין בן שנה או שתי שנים ולא נתעבה
 עצו ואתה יכול לכפות ענפיו על ידי אגוד ולזקפן למעלה לאוגדן עם אביהן.
 דרכיה דרכי נועם ואלו עשויין כקוצים ויוצאין בהן עוקצין הרבה ומסרטיין את הידים.

שפת אמת מסכת סוכה דף לב עמוד ב

בתוס' ד"ה האמת כו' כך פי' הקונט' כו' וא"א לומר כן כדמוכח פ' כ"ש כו'
 וכ' המהרש"א דמהא דמכשירין התם הרדופני למרור אע"ג דהוי סה"מ לבהמה יש
 לדחות פי' רש"י ובפסחים הקשו כן התוס'
 אכן נראה דמהתם ל"ק מידי דאטו אמרינן הכא דכל מידי דאינו אמת ושלום פסול
 למצוה? רק הכא דהתורה כיונה למין א' ומסופקין מה היא אי הדס אי הירדוף ע"ז אמרינן
 דאמת ושלום אהבו ובודאי הכוונה על הדס. אבל התם מרורים טובא איתרבאי וממילא גם
 הירדופני כשר.
 והגע עצמך אם יהי' הדס א' עם קוצים וכדומה אם אינו מבטל ההידור אטו יפסל מטעמא
 דאמת ושלום?
 עוד י"ל דלמרור לא שייך כלל לפסול מטעם אמת ושלום דודאי אינו אמת ושלום דהא

היא זכר לוימררו את חייהם כנ"ל.

סוכה דף לב עמוד ב

הדס ואימא זיתא? בעינן עבת וליכא. ואימא דולבא? בעינן ענפיו חופין את עצו וליכא. ואימא הירדוף?
אמר אביי [משלי ג] דרכיה דרכי נעם וליכא.
רבא אמר מהכא [זכריה ח] האמת והשלום אהבו.

רש"י מסכת סוכה דף לב עמוד ב

הירדוף כמין קליעה עשויין עליו.
דרכי נועם והאי מברז בריז את הידים כקוצים שראשי עליו עשויין חדין כמחט.
האמת והשלום אהבו וזה אינו לא אמת ולא שלום שהוא עשוי לסם המות.

תוספות מסכת סוכה דף לב עמוד ב ד"ה דרכיה דרכי נועם

והאי מברז את הידים כקוצים שראשי עלין עשויין חדין כמחט
האמת והשלום אהבו וזה אינו לא אמת ולא שלום שהוא עשוי לסם המות
כך פירש הקונטרס
ועל חנם הוזקק לומר טעם בפני עצמו אכל קרא דכל חד שייך אתרוייהו
ומתוך פירושו משמע דהירדוף היינו הרדופני בפרק אלו טרפות (חולין דף נח) אחוזת
דם והמעושנת ושאלה הרדופני שהוא סם המות לבהמה
ואי אפשר לומר כן כדמוכח בפ' כל שעה (פסחים דף לט ושם) גבי מרור דקא חשיב
הרדופני גבי ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח
והירדוף פסל התם משום דמה מצה מין זרעים אף מרור מין זרעים.
אלא היינו דלא חשיב לא נועם ולא שלום לפי שראשי עליו חדין ועוקצין את הידים והאי
טעמא לא הוי מצי למימר גבי מרור שיכול לכותשו או להסיר עוקציו ולאכול אבל הכא
גבי נטילת לולב צריך כל המינים כדרך גדילתן.

שפת אמת מסכת פסחים דף לט עמוד א

בתוס' ד"ה ואימא כו' בפרק לולב הגזול כו' אבל קשה לרשב"א כו'
ונ"ל דשאני הכא דאיכא הרבה מיני מרור טובים אע"ג דאיכא נמי מין מרור אחד שהוא
סם ליכא למימר משום דהוא לוקח זה המין דלא מיקרי דרכי נועם מאחר דהתורה כתבה
סתם איזה שירצה ובידו ליקח מין הטוב
משא"כ בהדס דכתיב ענף ע"ע דמשמע מין פרטי שפיר אמרינן דאם כוונת הכתוב הוא
על הרדוף אין זה דרכי נועם.

ערוך לנר מסכת סוכה דף לב עמוד ב בד"ה האמת דכל חד שייך אתרווייהו

לענ"ד לא ניחא לרש"י לפרש כן דמה חסרון אמת ושלוש יש כשעוקץ את הידים? אבל למה שפי' רש"י מפני שהוא סם המות דבהמה בזה ס"ל כיון דאמת חותמו של הקב"ה (שבת נה ב) ושלוש שמו של הקב"ה (שבת י ב עי' ברא"ש ברכות פ"ג סימן נ"ז) לא רצה הקב"ה שישתמשו לכבודו בדברים שמזומנים לרעה ולפורענות ברואיו דאין הקב"ה חותם על הפורענות ואינו משכיך שמו על הפורענות (מגילה לא ב) ולכן ליכא בזה אמת ושלוש.

וכן אפכא מפסוק דדרכי' דרכי נועם אין למעט מפני שסם המות דבהמה הוא, דכיון דלאדם אינו מזיק לא יגרע ע"י זה נעימות המצוה ולכן פי' רש"י בזה מפני שעוקץ את הידים.